

УДК 687.016:572.087

ТЕКТОНІКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

ЯКОВЛЄВ Микола¹, ПАШКЕВИЧ Калина²

¹ Національна академія мистецтв України, Київ, Україна

² Київський національний університет технологій і дизайну, Україна

Виявлено передумови застосування тектонічного підходу як творчого мет оду в технічній естетиці, узагальнено науково обґрунтовані підходи до дизайну одягу із застосуванням закономірностей тектоніки, сформульовано основні принципи тектоніки щодо проектування об'єктів дизайну, визначено її місце в загальній моделі формоутворення одягу.

Ключові слова: дизайн, технічна естетика, тектоніка, формоутворення одягу.

ВСТУП

Одним з основних завдань технічної естетики є визначення закономірностей формування естетично досконалих творів дизайну, архітектури та інших пластичних видів мистецтв. Одяг як результат дизайнерської діяльності створюється відповідно до загальних закономірностей і формотворчих методів будь-яких об'єктів дизайну. Актуальною проблемою сучасного дизайн-проекування одягу є не тільки вирішення функціональних завдань виготовлення готових виробів, а й забезпечення художньої виразності одягу в контексті модних і образно-стильових тенденцій даного часового періоду, гармонійної досконалості форми з урахуванням властивостей матеріалів та конструктивно-технологічних особливостей його виготовлення.

Формування гармонійного естетично повноцінного середовища та естетично відповідних об'єктів дизайну можливе з урахуванням тектонічного підходу. Тектонічний підхід в цілісному дизайн-процесі надає виробам науково обґрунтованого рівня естетичної якості. Як відомо, принципи тектонічного формоутворення використовуються при проектуванні архітектурного середовища, машин та механізмів, а також виробів предметного дизайну, що безпосередньо використовуються у побуті (меблів, посуду, одягу тощо). Проблемам тектонічного формоутворення об'єктів архітектури і промислових виробів присвячено праці Т.О. Бердник, Ю.Г. Божка, В.Г. Власова, І.Т. Волкотруба, Г.Б. Мінервіна, Ю.В. Назарова, Т.В. Ніколаєвої, Ю.С. Сомова.

Науково обґрунтований вибір оптимальних формотворних засобів на стадіях проектування і виготовлення при сучасному розмаїтті модних форм одягу, що містять різні за складністю конструктивні вирішення, потреба урахування тектонічно-пластичних властивостей сучасних текстильних матеріалів є важливою проблемою технічної естетики при дизайн-проегуванні швейних виробів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є узагальнення науково обґрунтованих підходів до дизайну одягу із застосуванням закономірностей тектоніки, формулювання основних принципи тектоніки щодо проектування об'єктів дизайну, визначення її місця в загальній моделі формоутворення одягу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Поняття «тектоніка» (грецьк. *tekonike* – будівельне мистецтво) в загальному вигляді поєднує функціональне і художнє рішення устрою об'єкта, яке органічно пов'язане з конструктивною об'ємно-просторовою структурою виробів [2]. Існує думка, що поняття «тектоніка» введене в науковий обіг у середині ХІХ ст. німецьким дослідником античної архітектури Карлом Беттіхером [4].

Тектоніка у дизайні – закріплене у формі дизайнерського об'єкту опосередковане уявлення про закономірності його функціонально-конструктивного рішення, свого роду «зображення» напруженості стану деякої цілісності, що ілюструє логіку і стійкість його конструктивної, функціональної або візуальної структури [5]. Тектоніка – це художнє вираження властивостей матеріалів і конструктивно-технологічної основи виробу в його зовнішній формі [6].

Тектонікою називають вираження на поверхні форми її внутрішньої конструкції (функціональної структури) за допомогою різного роду членувань цілісної форми та її частин [3]. Бердник Т.О. в своїх працях розглядає терміни атектоніка та антитектоніка [1].

Тектоніка як художній засіб дизайн-композиції є синтезом трьох положень:

- вираження у формі виробу роботи матеріалу і конструкції;
- віддзеркалення в творчому методі дизайнера культурно-історичних уявлень на даний період про виразність пластико-тектонічної мови форм;
- реалізації творчої установки дизайнера на створення цілісного художнього образу виробу, відповідного проектному задуму [7].

Поняття тектоніки певним чином пов'язано з архітектонікою. Відомо, що архітектоніка (грецьк. *architektonike* – головна будова) – загальна побудова композиції. У більшості видів мистецтва – якість, що означає чітко усвідомлювану цілісність, ієрархію підпорядкування частин, відношень головного і другорядного, цілого і деталей, функцію кожної частини в системі цілого [3]. Під архітектонікою розуміють всебічний матеріальний і інформаційно-естетичний взаємозв'язок

внутрішнього вмісту і форми в різних об'єктах. Тектонікою є конструктивно-матеріальний аспект архітекtonіки, складова частина цього більш загального поняття і властивості [2].

Поняття тектоніки і архітекtonіки корелюють з іншими двома засадничими поняттями теорії і практики мистецтва: конструкція і композиція [3].

На нашу думку в контексті проблематики найбільш відповідним до теми дослідження є поняття тектоніки виробу як єдності його форми і матеріалу, що впливає на відповідність загальної форми функціональному призначенню.

Тектоніка одягу – це проектування одягу з урахуванням властивостей матеріалів, раціональності їх використання через зорове відображення в зовнішній формі і конструкції деталей. Саме врахування тектонічного аспекту забезпечує гармонію форми, зумовлює правильне враження про призначення одягу, особливості технології його виготовлення та властивості матеріалу.

Тектонічний підхід базується на вивченні процесу створення заданої форми об'єктів дизайну, виявленні та дослідженні закономірностей їх цілісності та гармонійності. Можна сформулювати основні принципи тектоніки щодо проектування об'єктів дизайну:

- врахування цільового призначення об'єкта дизайну, споживчих та виробничих вимог;
- урахування та раціональне використання властивостей матеріалів для рішення художньо-конструкторських і технологічних завдань проектування;
- забезпечення конструктивної доцільності форми при проектуванні та оздобленні;
- дотримання основних принципів гармонії, композиції тощо.

Основними характеристиками тектонічно виваженого виробу є: досконалість його змісту і форми, безпосередній взаємозв'язок між ними, а також його естетична цінність. Зв'язок між складовими форми є головною властивістю естетичної якості виробу, що виявляється через морфологію форми та її частин, пропорції, розподіл мас тощо.

Тектонічний підхід до дизайну одягу базується на вивченні та оптимізації процесів художнього моделювання і проектування одягу, дослідженні властивостей тканин, удосконаленні засобів і технології виготовлення виробів.

Образ костюма формується завдяки підпорядкованості, загальній гармонії компонентів композиції, якими є її елементи, засоби і властивості. Елементами композиції є матеріал, його фактура, вид форми, декор, аксесуари тощо; засобами композиції – ритм, пропорції, закон контрасту, нюансу, тотожності; властивостями композиції – цілісність, виразність, масштабність. Поєднання цих компонентів призводить до різного сприйняття системи «фігура–костюм». Отже, тектоніка одягу – це проектування одягу з урахуванням властивостей

матеріалів, раціональності їх використання через зорове відображення в зовнішній формі і конструкції деталей. Саме врахування тектонічного аспекту забезпечує гармонію форми, зумовлює правильне враження про призначення одягу, особливості технології його виготовлення та властивості матеріалу.

Особливістю науково-творчого підходу до дизайну одягу є необхідність розробки тектонічних статичних і динамічних систем, що зумовлює обов'язкове врахування характеристик матеріалу та характеру зміни наданих йому властивостей під впливом зовнішніх факторів.

Поняття тектонічності зумовлено суб'єктивним зоровим і тактильним сприйняттям виробу, оцінкою його художнього змісту. Встановлено, що антитектонічний підхід до дизайн-проекування одягу базується на нетрадиційних комбінаціях матеріалів, зміні їх властивостей, експериментах з формою одягу, навмисному порушенні правил композиції, використанні нетрадиційних методів (авангард, деконструкція тощо), що можна спостерігати в колекціях відомих дизайнерів. Варто зазначити, що поняття антитектоніки є неоднозначним і тісно пов'язане з тектонікою. Тобто, якщо одяг тектонічної форми містить найбільш вдалі гармонійні поєднання властивостей матеріалів, конструктивного устрою, то антитектонічний виріб є «невдалою» комбінацією перелічених ознак. Проте, в деяких випадках таке визначення є некоректним, адже сьогодні не існує чітко визначених критеріїв відповідності виробу моді або естетичним ідеалам, цінується оригінальність та індивідуальність, тому вироби, розроблені за принципами антитектоніки також мають своїх споживачів. Поняття атектоніки в дизайні одягу можна охарактеризувати як невідповідність форми і конструкції одягу, використаних матеріалів його функціональному призначенню. Крім того, атектонічний виріб розробляється з порушенням принципів тектоніки, які розглянуто вище.

Гармонійність виробу зумовлюється зв'язком між композицією і функціональними, технічними та економічними вимогами. Тектонічний виріб – це цілісна композиція, що базується на підпорядкуванні загальної форми виробу основній ідеї його функціонального призначення, відносно чого розробляється загальна схема його компоновання. Вона базується на підкресленні основної ідеї, якою зумовлюється доцільність компоновання елементів виробу та підбору матеріалів для його виготовлення.

ВИСНОВКИ

Тектоніка костюма як системи – це художнє вираження через взаємодію і гармонійне поєднання матеріалу та конструкції. Раціональна тектоніка одягу проявляється у взаємозв'язку та взаємному розташуванні всіх його структурних елементів, основних і другорядних, в їх метро-ритмічній побудові, пропорціях, кольоровому рішенні та у пластичі форми, що зумовлена властивостями матеріалів, з яких виготовлено виріб. Для промислового виробництва доцільним є дизайн-

проекування одягу за принципами тектоніки. Тектонічний підхід до дизайну одягу є одним з науково обґрунтованих ефективних способів підвищення якісних показників функціонального і естетичного виготовлення сучасного асортименту виробів швейного виробництва, що має безпосередній діалектичний зв'язок з розвитком культурного рівня суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердник Т.О. Архитектоника костюма (Социокультурная динамика): автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филос. наук: 24.00.01 / Т.О. Бердник. – М.: РГБ, 2005. – 28 с.
2. Божко Ю. Г. Архитектоника и комбинаторика формообразования [Текст] / Ю. Г. Божко. – К.: Вища школа, 1988.
3. Власов В. Г. Архитектоническая форма в изобразительном искусстве, архитектуре и дизайне: единство методологии, типологии и терминологии / В.Г. Власов// Архитектон: известия вузов. – 2013. – № 43. – С. 5-18.
4. Данилова О. Н. Архитектоника объемных форм [Текст] / Данилова О. Н., Зайцева Т.А., Слесарчук И.А., Шеромова И.А. – Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2014. – 100 с.
5. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник [Текст] / Г.Б. Минервин, В.Т. Шимко, А.В. Ефимов и др.: Под общей редакцией Г.Б. Минервина, В.Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2004. – 288 с.
6. Ніколаєва Т. В. Тектоніка формоутворення костюма [Текст] / Т. В. Ніколаєва. – К.: Арістей, 2008. – 340 с.
7. Пашкевич К. Л. Проекування тектонічних форм одягу з урахуванням властивостей тканин: Монографія / К.Л. Пашкевич. – К.: ПП «НВЦ «Профі», 2015. – 364 с.

YAKOVLEV M., PASHKEVICH K.

TECTONIC AND ITS ROLE IN SHAPING PROCESS

The preconditions of applying the tectonic approach as a creative method in technical aesthetics, scientifically grounded approaches to the design of clothes with the application of laws of tectonics are generalized, the basic principles of tectonics are formulated in relation to the design of objects of design, its place in the general model of uniforms of clothing is determined.

Key words: *design, technical aesthetics, tectonics, shape of clothes.*